

свого метою забезпечення органів внутрішніх справ фахівцям, які знають свою справу, володіють високою правосвідомістю, відповідають за рівнем знань отриманому ними диплому про вищу освіту та вміють працювати в органах внутрішніх справ по-новому Система підготовки кадрів у відомчих навчальних закладах освіти знаходиться у динамічному розвитку, який має забезпечувати її відповідність вимогам практичної діяльності працівників органів внутрішніх справ в сучасних умовах. Вона враховує кращий закордонний досвід підготовки поліцейських кадрів, чому сприяє постійний обмін досвідом між Міністерством внутрішніх справ України та правоохоронними органами інших країн. Ця система підготовки кадрів найбільш адаптована до умов служби в органах внутрішніх справ і пройшла перевірку часом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кириченко І.Г. Система освіти МВС України як складова частина національної освіти: закономірності існування та перспективи розвитку // Вісник Запорізького юрид. ін-ту. - 2002. - № 2. - С.39.
2. Формування пізнавальної самостійності курсантів

вищих навчальних закладів МВС як основа підвищення їх професійної підготовки: Навчальний посібник /Н.Л. Горбач, І.В. Ващенко, В.О. Тюріна. -К.: Міжнародна фінансова агенція, 1998. -С.16-17.

3. Кудрявцев А.В. Проблемы организации непрерывной подготовки кадров в органах внутренних дел. -М.: Академия МВД РФ, 1994. -С.22.
4. Корсак К.В. Світова вища освіта. Порівняння і визнання закордонних кваліфікацій і дипломів: Монографія /За заг. ред. Г.В. Фокіна. -К.: МАУП-МКА, 1997. -С.40.
5. Системы высшего образования стран Запада. -М.: Изд-во ун-та Дружбы народов, 1991. -С.117.
6. Jallad J. - P.L. Enseignement superieur en Europe. -La Documentation francaise, Paris, 1991. -P.38.
7. Ramirer Francisco O., Riddle P. The Expansion of Higher Education // International Higher Education An Encyclopedic. - Garland Publishing, 1991. -P.62.
8. Наказ МВС України "Про затвердження Типового положення про проходження практики курсантами (слухачами) вищих закладів освіти МВС України" від 30.12.1997 р., № 920. -К., 1997.

Надійшла до редакції 23.06.2003

ГРИЦА Т.Г. ОСОБЕННОСТИ СИСТЕМЫ ПОДГОТОВКИ ЮРИСТОВ В ВЕДОМСТВЕННЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ МИНИСТЕРСТВА ВНУТРЕННИХ ДЕЛ УКРАИНЫ

С позиций сравнения высказаны замечания и предложения в отношении возможности подготовки работников органов внутренних дел в ведомственных и гражданских учебных заведениях.

GRITSA T.G. FEATURES OF SYSTEM PREPARATION OF LAWYERS IN DEPARTMENTAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF THE MINISTRY INTERNAL AFFAIRS OF UKRAINE

From positions of comparison remarks and offers are stated concerning an opportunity of preparation of employees of law-enforcement organs in departmental and civil educational institutions.

В.Л. ГРОХОЛЬСЬКИЙ

канд. юрид. наук, доц.

Національний університет внутрішніх справ

УДК 341.232.343.341

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В БОРОТБІ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ

Розглядаються нормативно-правові та організаційні основи міжнародного співробітництва в боротьбі з організованою злочинністю.

За останні десятиріччя спостерігається значний ріст міжнародної організованої злочинності, що обумовлене значним досягненням у розвитку технологій і засобів

зв'язку, розширенням міжнародної комерційної діяльності: юридичних і фізичних осіб. Міжнародні злочинні організації ефективно використовують міжнародну полі-

тичну ситуацію, що склалася останнім часом.

Зазначені злочинні організації нерідко проводять спільні злочинні акції в багатьох сферах можливого злочинного бізнесу, що представляє міжнародну безпеку (наприклад, у сфері незаконного міждержавного обороту наркотиків; торгівлі зброєю, людьми, антикваріатом, радіоактивними і рідко земельними речовинами; у сфері фінансів і кредиту, господарської, комерційної, зовнішньоторговельної й іншої економічної діяльності), у силу чого державам заподіюється істотний економічний збиток.

Окремі міжнародні злочинні організації не тільки проводять спільні злочинні акції, але й у ряді випадків економічно консолідується, створюючи єдині "чорні каси" і загальні способи "відмивання" злочинних прибутків. В Україну та інші країни проникають і легалізуються злочинні капітали, що, без сумніву, вимагає розробки правового механізму конфіскації або вилучення цього майна чи капіталу. Для цього потрібні спеціальні міждержавні угоди не відомчого, а загальнодержавного характеру і відповідного коригування національного законодавства. Запізнювання з розробкою зазначених актів, несвоєчасний початок їхньої реалізації, негативно позначається на практиці боротьби з організованими міжнародними злочинними угрупованнями. При цьому слід враховувати, що міжнародне співробітництво держав у цій сфері повинно ґрунтуватися на системі певних критеріїв, стандартів, обумовлених міжнародними принципами співробітництва [1, с.90].

Обов'язок співробітництва держав безпосередньо впливає зі Статуту ООН. Зокрема, із ч.3 ст.1, ст.ст. 55 і 56, де мова йде про обов'язок співробітництва в галузі соціальних проблем. Організована злочинність – явище соціальне, тому співробітництво держав у галузі боротьби з організованою злочинністю є однією із спеціальних форм соціального співробітництва, що має свої визначені особливості. Норми, що регулюють питання співробітництва у сфері боротьби зі злочинністю, складають окрему галузь міжнародного права - міжнародне співробітництво в боротьбі зі злочинністю.

З метою боротьби з міжнародною організованою злочинністю держави вступають до багатосторонніх міжнародних угод, що визначають взаємні права й обов'язки учасників, умови, при яких наступають ці права й обов'язки. Потім починає працювати національне право або державно-правова система. За допомогою інституту ратифікації міжнародних договорів і угод міжнародно-правова норма набуває обов'язковий характер у державно-правовій системі і стає дійсною на території держави, що ратифікувала договір або угоду. У відповідності із Законом України "Про міжнародні договори України" від 22.12.1993 р., укладені і належним чином ратифіковані міжнародні договори становлять невід'ємну частину національного законодавства.

В Україні сформувалися деякі напрямки міжнародного співробітництва у сфері боротьби з організованою

злочинністю. Насамперед, це діяльність в рамках багатостороннього співробітництва, на рівні двосторонніх угод, юридичних неурядових міжнародних організацій.

З метою посилення боротьби з міжнародною організованою злочинністю Україною створена розгалужена договірно-правова база безпосереднього співробітництва з більшістю потенційних партнерів близького та далекого зарубіжжя, яка налічує, з урахуванням протоколів, якими закріплено програми реалізації цих угод, понад сто договірно-правових міжнародних документів [2, с.5].

Аналіз наявної оперативної інформації, оперативно-розшукових, кримінальних справ щодо міжнародних організованих злочинних організацій дозволяє зробити висновок, що успіх якісної реалізації отриманих матеріалів і сигналів забезпечується тільки при наявності тісної взаємодії, довгострокових ділових зв'язків спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю з правоохоронними органами інших держав.

Але сьогодні міждержавний правовий простір формується поки що вкрай повільно і не цілком послідовно. Ще не визначено до кінця, у яких формах необхідно налагоджувати і здійснювати взаємодію у сфері боротьби з організованою злочинністю. У двосторонніх та багатосторонніх Угодах його суб'єктів, в якості основних форм співробітництва вказуються: виконання запитів і прохань по кримінальних справах; обмін відповідною оперативною-пошуковою, оперативно-довідковою і криміналістичною інформацією; сприяння в проведенні оперативно-пошукових заходів і процесуальних дій; забезпечення криміналістичною технікою; обмін досвідом і т.д. Конкретно ж про можливі спільні форми боротьби з міжнародною організованою злочинністю в цих Угодах поки що нічого не визначено.

Позитивною формою співробітництва правоохоронних органів є розвиток двостороннього співробітництва. Двосторонні угоди дозволяють більш повно враховувати характер відношень між двома державами, їхні інтереси по кожній конкретній проблемі. Міжурядові угоди, як правило, супроводжуються міжвідомчими, у яких конкретизується співробітництво окремих відомств, більш детально визначаються їх завдання, порядок вирішення питань, що відносяться до їх компетенції. Двостороннє співробітництво з його поступовим підходом має певні реальні переваги. Перш за все, воно являється гнучкою стратегією, яка може визначатися з урахуванням того, що держави розглядають в якості своїх основних цілей.

Разом із тим, у даній формі співробітництва є певні недоліки, зокрема те, що дана форма часто носить нерегулярний характер, що в свою чергу приводить до низької ефективності співробітництва, поганій координації і дублювання зусиль, якщо розглядати всю діяльність в цілому. Також потрібно відмітити, що двостороннє співробітництво припускає додаткову затрату часу і ресурсів.

Але не дивлячись на певні недоліки, вважаємо, що систему двостороннього співробітництва в Україні потрібно і далі розвивати, що вимагає її доповнення різними

формами багатостороннього співробітництва. Позитивною якістю багатостороннього співробітництва є те, що держава усуває необхідність в розробці окремих двосторонніх договорів.

В боротьбі зі злочинністю, в т.ч. з організованою, велике значення має збір й обмін різного роду інформацією, надання й отримання іншої правової допомоги. З цієї метою постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 1993 р. № 220 в системі МВС України було створено НЦБ Інтерполу. Наказами МВС України № 194-93, № 568-93, № 104-95 визначені повноваження НЦБ Інтерполу і порядок звернення органів внутрішніх справ, їх служб і підрозділів до нього за допомогою.

Спільну діяльність правоохоронних органів у використанні можливостей НЦБ Інтерполу в Україні для попередження та розкриття злочинів регулює спільний наказ МВС, СБУ, Державної митної служби України, Генеральної Прокуратури, Державного Комітету у справах охорони державного кордону України, Державної податкової адміністрації України "Про затвердження Інструкції про порядок використання правоохоронними органами можливостей НЦБ Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів" від 09.01.1997 р., № 3/1/2/5/2/2.

Незважаючи на нетривалий час існування, НЦБ Інтерполу вже налагоджені контакти з правоохоронними органами більше 60 країн світу. Оперативність обміну інформацією, досить надійна система захисту конфіденційності повідомлень, що забезпечуються в рамках Інтерполу, часто є ефективним інструментом у викритті організованих міжнародних злочинних організацій.

Об'єктивну необхідність удосконалювання міжнародного співробітництва викликає як стан договірно-правової бази, так і практика виконання Україною, утім, як і багатьма іншими державами світу, зобов'язань, що випливають з міжнародних договорів у кримінально-правовій сфері. Це обумовлено рядом проблемних ситуацій, серед яких можна виділити наступні:

1. Велика кількість договорів, конвенцій і угод, підписаних на різних рівнях. Причому їх велику частину (близько 80 %) складають двосторонні угоди й угоди, підписані не тільки на міждержавному і міжурядовому рівнях, але й між правоохоронними відомствами. Слідуючи строгим критеріям, міжвідомчі угоди до категорії міжнародних договорів віднесені бути не можуть і покликані регламентувати лише технічні сторони співробітництва [3, с.8; 4, с.12-13]. У цьому зв'язку заслуговує на увагу пропозиція вчених і фахівців про укрупнення деяких міжнародних договорів. На наш погляд, назріла необхідність і систематизації й уніфікації договірно-правової основи міжнародного співробітництва в боротьбі з організованою злочинністю.

2. Невідповідність і в деяких випадках протиріччя окремих положень міжнародних договорів один одному. Наприклад, видача осіб для виконання вироку здійснюється по Європейській конвенції (1957 р.) при покаранні

у виді позбавлення волі на термін не менше 4 місяців (ст.2); по Конвенції СНД (1993 р.) - при аналогічному покаранні на термін не менше 6 місяців (ст.56). Шляхом виходу з таких колізій і умовою їхнього попередження є дотримання при розробці і висновку договорів принципу системності, визначеної сфери, тобто підпорядкованості двосторонніх угод - регіональним, а регіональних - глобальним. Деякі міжнародно-правові акти вже зараз виходять з такого принципу, але передбачають це недостатньо послідовно, з численними застереженнями. Так, наприклад, ст.28 Європейської конвенції про видачу (1957 р.) передбачає: "1. Дійсна Конвенція у відношенні тих країн, до яких вона застосовується, заміняє собою положення будь-яких двосторонніх умов, конвенцій чи угод, що регулюють видачу правопорушників між будь-якими двома Договірними сторонами. 2. Договірні сторони можуть укласти між собою двосторонні чи багатосторонні угоди тільки для того, щоб доповнити положення дійсної Конвенції чи полегшити застосування принципів, що містяться в ній".

Разом із тим, тут же зазначається, що у випадках, коли між двома чи більше Договірними сторонами видача здійснюється на основі однакових норм, сторони вільні регулювати свої взаємні відносини по видачі винятково відповідно до такої системи незалежно від положень дійсної Конвенції. Той же принцип застосовується й у відносинах між двома і більше Договірними сторонами, кожна з яких має діючий закон, що передбачає виконання на її території ордерів на арешт, виданих на території іншої сторони чи сторін [5].

3. Залежність виконання міжнародних договорів від повноти, якості і своєчасності трансформації (імплементатції) положень цих договорів у національне законодавство України, як і інших держав-учасників відповідних конвенцій і угод. Це було яскраво продемонстровано при прийнятті Законів України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом" (2002 р.), "Про боротьбу з корупцією" (1995 р.), внесення змін і доповнень до Кримінального кодексу України про відміну смертної кари та ряд інших.

У цьому зв'язку виникає концептуальне питання: що повинно бути первинним - ратифікована конвенція і необхідність приведення у відповідність з нею внутрішнього (національного) законодавства, або стан і готовність правової системи держави до підписання відповідної конвенції. Однозначно на нього відповісти складно, оскільки обидва підходи взаємозалежні і взаємопов'язані. З одного боку, удосконалювання внутрішнього законодавства повинне ґрунтуватися на загальноновизначених принципах і нормах міжнародного права та міжнародних договорах, з іншого - відповідати внутрішньодержавним кримінологічним і правовим реаліям. Здається, що в подібних ситуаціях необхідно виходити з національних інтересів держави з максимальним урахуванням міжнародно-правових стандартів і рекомендацій.

4. Непідготовленість працівників правоохоронних ор-

ганів України до безпосереднього застосування положень міжнародних договорів, що обумовлено: недостатньою інформованістю про наявність і зміст конвенцій, недостатньою професійною підготовкою, психологічною неготовністю до такої форми правозастосовчої і правоохоронної діяльності, відсутністю практики і досвіду безпосереднього застосування міжнародно-правових норм у повсякденній практичній роботі.

Відомо, що для успішної реалізації нормативно-правових актів щодо міжнародного співробітництва в боротьбі з організованою злочинністю, необхідно її організаційне забезпечення, що містить у собі організаційно-структурний, інформаційно-аналітичний, методичний, ресурсний аспекти. З організаційним забезпеченням тісно зв'язані прогнозування, планування і програмування заходів для реалізації політики у сфері боротьби з організованою злочинністю.

Удосконалення організаційного забезпечення є важливою умовою досягнення ефективності діяльності системи міжнародної кримінальної юстиції, яка повинна гнучко і вчасно реагувати на нові умови і завдання, що виникають в області боротьби з міжнародною злочинністю, і в той же час залишатися досить стабільною по загальним цілям, формам і методам своєї діяльності.

Проблема удосконалення організаційного забезпечення міжнародного співробітництва в боротьбі з організованою злочинністю актуалізується й у зв'язку з тим, що на міжнародному рівні явним фактом є нездатність світового співтовариства створити комплексний та інтегральний тип співробітництва, що міг би виробляти нові форми такого співробітництва, одночасно дотримуючись норм і стандартів міжнародно-визначених прав і свобод людини.

Необхідність удосконалення організаційного забезпечення міжнародного співробітництва в боротьбі з організованою злочинністю обумовлена і тим, що процеси економічної глобалізації спричиняють за собою корінну трансформацію сформованої системи міжнародних відносин, яка стає усе менш керованою, усе більше не передбачуваною, і ці тенденції підсилюються. Процеси глобалізації зменшують владу національних урядів у середині країн і на міжнародній арені, оскільки транснаціональні суб'єкти - неурядові корпорації перешкоджають цьому. Валяться блокові системи, слабшає роль ООН та інших міжнародних організацій, зв'язаних із існуючою міжнародною системою. У результаті її керованість погіршується, а непередбачуваність і хаотичність підсилюються.

При удосконаленні організаційного забезпечення співробітництва в боротьбі з організованою злочинністю варто виходити з того, що відповідні зміни в міжнародній системі можуть бути досягнуті шляхом демократизації держав і норм, що регулюють міжнародні відносини, в умовах взаємодії, взаємопроникнення правових систем. Саме в таких умовах модифікується поняття і роль держави, визрівають нові наддержавні, міждержавні і держа-

вні утворення, виявляються їхні нові якості і можливості [6, с.2-9]. Причому взаємодія міжнародної і внутрішніх правових систем здійснюється на всіх рівнях, включаючи організаційно-правові механізми [7, с.93-114].

Визначений інтерес з метою вивчення досвіду й оцінки можливих перспектив для України має організаційне забезпечення співробітництва в боротьбі зі злочинністю країн-учасниць Європейського Союзу. Насамперед, це співробітництво поліції і судових органів у рамках Шенгенських угод. Дуже примітним тут є практична відсутність яких-небудь спеціалізованих структур, що відповідають за організацію діяльності в рамках єдиного простору. Разом із тим, досить докладно обговорені широкі повноваження поліцейських органів, які отримали можливість за певних умов переслідувати злочинців за межами власної держави.

Оскільки в рамках Ради Європи співробітництво держав у боротьбі зі злочинністю переважно здійснюється в договірно-правовій формі, то його удосконалення не торкається повною мірою організаційних питань. Єдиною структурою, що здійснює організаційну діяльність у цій сфері є Європейський комітет з проблем злочинності Ради Європи, на який покладена функція координатора по врегулюванню спірних питань, що виникають при виконанні європейських конвенцій

Аналіз організаційних проблем міжнародного співробітництва в боротьбі зі злочинністю показує, що в останні роки практично на всіх рівнях (від ООН до СНД) ставиться питання про необхідність розробки і прийняття комплексних міждержавних програм по боротьбі зі злочинністю. Так, експерти і члени Комісії ООН по попередженню злочинності і кримінальному правосуддю вважають, що створення такої програми - це практично єдино діючий і доцільний підхід до вирішення проблеми боротьби зі злочинністю на міжнародному рівні.

Розробка такої програми повинна ґрунтуватися на прийнятті загальної міжнародної конвенції по боротьбі зі злочинністю, що можливо лише при погоджених колективних діях держав як на міжурядовому, так і міжвідомчому рівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виноградова О. Принципи міжнародного співробітництва у боротьбі зі злочинністю // Право України. - 1999. - № 4. - С.90-93.
2. Правові основи міжнародної діяльності МВС України: Збірник міжнародно-правових документів. - В 2-х т. - Г. І. - К.: МВС України, 1997. - 346 с.
3. Лукашук І.І. Нормы международного права в правовой системе России. - М.: Наука, 1997. - 349 с.
4. Слюсарь Н.Б. Реализация международных обязательств Российской Федерации в уголовном законодательстве России: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Академия управления МВД РФ. - М., 2000. - 18 с.

5. Лосидкая Л. Применение конвенций "О взаимной правовой помощи по уголовным делам" и "О выдаче" // Российская юстиция. -2000. -№ 12. -С.8-10.

6. Кочетов Э.Г. Геоэкономика. -М.: Знание, 1999 - 246 с.

7. Поленина С.В. Взаимодействие международной и

внутригосударственных правовых систем // Правовая система социализма: В 2-х кн. -Кн.2. Функционирование и развитие. -М.: Политиздат, 1987. -415 с.

Надійшла до редколегії 24.10.2003

ГРОХОЛЬСКИЙ В.Л. НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЕ И ОРГАНИЗАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ МЕЖДУНАРОДНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА В БОРЬБЕ С ОРГАНИЗОВАННОЙ ПРЕСТУПНОСТЬЮ
Рассматриваются нормативно-правовые и организационные основы международного сотрудничества в борьбе с организованной преступностью.

GROHOL'SKY V.L. NORMATIVE, LEGAL AND ORGANIZATIONAL MAINTENANCE OF THE INTERNATIONAL COOPERATION IN STRUGGLE AGAINST THE ORGANIZED CRIME

Normative, legal and organizational bases of the international cooperation in struggle against the organized crime are considered.

Г.В. ДЖАГУПОВ

канд. юрид. наук

Національний університет внутрішніх справ

УДК 343.346.5

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ОСІБ, ЩО КЕРУЮТЬ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ У СТАНІ СП'ЯНІННЯ: ПІДСТАВИ ТА ПОРЯДОК РЕАЛІЗАЦІЇ

Розглянута сутність та порядок застосування деяких заходів, спрямованих на забезпечення безпеки дорожнього руху.

Нові критерії державотворення, пріоритет прав людини в суспільному житті, розвиток демократичних засад вимагають подальшого підвищення правосвідомості громадян, виховання почуття громадського обов'язку, дисципліни й організованості. Додержання правил співжиття в правовій державі здійснюється свідомо і добровільно, оскільки право втілює в собі волю народу - його норми є загальнообов'язковими, спираються на підтримку держави і громадської думки [1, с.20].

Забезпечуючи безпеку дорожнього руху, міліція застосовує у більшості випадків засоби переконання, як первинні, провідні і найбільш ефективні в її адміністративній діяльності. Вони становлять систему заходів виховного і заохочувального характеру, спрямованих на формування в учасників дорожнього руху (тобто, практично, у всіх громадян) звички добровільно виконувати вимоги правових норм, що діють у цій сфері [2, с.77-80].

Проте, додержання встановлених правил, на жаль, ще не стало звичайним правилом поведінки для всіх членів суспільства. Деякі з них порушують встановлений право-

порядок, чинне законодавство. За цих умов держава змушена поряд із засобами переконання застосовувати і засоби примусу до осіб, що вчиняють правопорушення. Щодо правоохоронної діяльності міліції, то найчастіше для виконання покладених на неї завдань та функцій вона використовує примус, врегульований нормами адміністративного права, тобто адміністративний примус.

Отже, адміністративний примус є одним із основних методів не тільки адміністративної діяльності міліції, але й важливим засобом здійснення нею правоохоронної функції в цілому.

Серед заходів адміністративного примусу, в тому числі й тих, що застосовуються міліцією, найбільш численними є заходи припинення. Головне призначення цих заходів полягає в тому, щоб вчасно відреагувати на ті чи інші антигромадські діяння, припинити, перервати протиправну поведінку і тим самим не допустити настання її шкідливих наслідків. Отже, найперше, що характеризує заходи адміністративного припинення, це здійснення впливу на певну протиправну ситуацію [1, с.119].